

III. A HÁTRÁNYOS HELYZETŰ TANULÓK ISKOLAI EREDMÉNYESSÉGE

A kutatási alprogram célja volt, hogy a legfrissebb (2006. évi) országosan reprezentatív adatforrások (több százezer tanuló egyéni adatai) alapján átfogó képet adjon a magyar közoktatás legnagyobb problémájáról: az általános iskolai tanulók 25 százalékának rendkívül alacsony iskolai teljesítményéről; az alacsony iskolai teljesítményeknek a tanulók társadalmi hátrányaival, valamint az iskolarendszer hibás működésével összefüggő okairól. A kutatás kitüntetetten fontos célja az, hogy számot adjon a hátrányos társadalmi helyzetű és/vagy alacsony iskolai teljesítményű tanulók iskolai szegregációjáról. Az iskolarendszer egészére kiterjedő számításokat készítettünk az iskolák közötti és iskolákon belüli szegregáció mértékéről, továbbá megpróbáltuk megbecsülni a szegregáció következményeit a tanulók iskolai teljesítményére. A kutatás longitudinális adatbázisra (a 2006-ban 8. évfolyamos tanulók 10 000 fős követéses mintájára) támaszkodva igyekszik statisztikailag tetten érni az alacsony iskolai teljesítményű (főként hátrányos helyzetű) tanulók általános iskola elvégzése utáni pályafutását és az igen jelentős mértékű (legalább 20 százalékos) középiskolai lemorzsolódás bonyolult társadalmi okait.

A témában nemzetközi mércével mérve is *egyedülálló mélységű adatforrások* segítségével Magyarországon *először* vizsgáltuk meg – *a teljes körűség igényével* – a hazai közoktatás talán legsúlyosabb problémáját: a szegregáció jelenségét és a szegregációnak a hátrányos helyzetű tanulók teljesítményére gyakorolt súlyos következményeit. A kutatás eredményeit a Munkaerőpiaci tükör 2009 *Közelkép* fejezetében található tanulmányban foglaltuk össze.¹ Hasonlóképpen, Magyarországon első ízben e kutatás keretében került sor arra, hogy két korosztályra (a 2005/2006. tanévben 4. és 8. évfolyamosok) vonatkozóan, *a korosztály egészére kiterjedő módon, teljes körűen* megvizsgáljuk azt, hogy a hátrányos társadalmi helyzet számos velejárója – a szülők alacsony iskolázottsága, a család szegénysége, az iskola távolsága a lakóhelytől – milyen hatást gyakorol a tanulói teljesítményekre. Végül, nemzetközi

¹ KERTESI GÁBOR–KÉZDI GÁBOR (2009): Szegregáció az általános iskolákban. Számítások a 2006. évi kompetenciafelmérés adatain. Megjelenik: *Fazekas Károly–Telegdy Álmos* (szerk.): Munkaerőpiaci tükör, 2009. MTA KTI–OFA, Budapest (megjelenés alatt).

mércével is ritkaságnak számít az iskolai lemorzsolódás problémájának *nagymintás egyéni követéses adatfelvételre* támaszkodó elemzése.

Az itt következő két tanulmány a gyermekek sorsát meghatározó családi szocializációs hátrányok jellemzőivel és azok következményeivel foglalkozik. Az első tanulmányban a gyermekek későbbi sorsát alapvetően meghatározó kora gyermekkori hátrányok mértékére és azok következményeire vonatkozó ismereteinket foglaljuk össze. Részletesen elemezzük az óvodák szerepét és az óvodáztatásban megnyilvánuló különbségek következményeit. A második tanulmányban egy, a magyar társadalom jövője szempontjából nagy jelentőségű problémát, a roma fiatalok középiskolai továbbtanulását meghatározó tényezőket elemezzük.